

Bakai Nicolette

Parthiscum

A szegedi Árpád-páholy helye és szerepe a magyar szabadkőműves mozgalomban

„Én nekem a kőművesség oly társaság, ... amelyben kiki igyekszik embertársainak nyomorúságát a szerint, a mint tehetsége engedi; könnyíteni; a melyben kiki...szerzetes atyafit munkál, iratai, példái által tanítani tartozik...”

(Kazinczy Ferenc)

Helytörténeti kutatásaim során a dualizmus kori Szeged gazdasági és társadalmi életével foglalkozván bukkantam rá a szabadkőműves mozgalomra. Kezdetben a mozgalom általános kérdéseivel foglalkoztam. A munkásmozgalom-centrikus és hagyományos szemléletű munkák nem tudták felszínre hozni a helyi társadalom szerveződésének ezt a rejtett dimenzióját. Vagy egyszerűen feltérképezhetetlen a jelenlétük, vagy pedig mintegy függeléként képzelik el őket a társadalomban.

Mivel a szegedi páholyok (Árpád-páholy, Szeged-páholy) történetéről nem jelent meg feldolgozás, a források felkutatása, értékelése és a helytörténet megállapításaival való összevetése elsőrendű feladat. A forráselemzésen túl statisztikákat is készítettem kb. 400 személyi adatlap alapján (foglalkozás, lakhely, belépés időpontja).

A szabadkőműves mozgalom a polgári átalakulás megindulásának, a felvilágosodás eszmei kiteljesedésének idején született. Sokan visszavezetik a szabadkőművesség eredetét a középkori templomépítő mesterek tevékenységeire és ceremóniáira.

A középkori építőmesterek nem állottak a hatóságok hatalma alatt, a körükben felmerült egyenetlenségeiket saját főnökeik intézték el.

Innen ered a jelző, „szabad kőműves” (aki felszabadult a hatóság beavatkozása alól). Idővel inasokat és legényeket is felvettek a szövetségükbe.

1717. június 24-én avatták fel az első nagypáholyt Londonban, a Grand Lodge of England-et. A szabadkőművesség szigorúan zárt szervezet volt és maradt, nem fogadott be akárkit soraiba. Titkossá akkor és ott vált, ahol és amikor betiltották. Más nézetek szerint addig működtek, míg a hatóságok engedélyezték.

Szertartás és tanításmód tekintetében kétféle szabadkőműves főhatóság működött:

- a) skót vagy filozófikus rítus
- b) szimfónikus rítus

Az egyes páholyok önkormányzattal bíró önálló társulatok. Vagyonukat maguk kezelték, főmestereiket és hivatalnokait a páholytagok saját törvényeik szerint titkos szavazással választották.

A szabadkőműves mozgalom sajátos szimbólumrendszerrel dolgozott ki. A sokféle szimbólum három csoportra osztható:

I. Jelek használata írás közben:

- 1: páholy
- 2: szk.: szabadkőműves
- 3: o szabadkőműves
- 4: tv.: testvér

II. Fogalmak

–golyózás: felvételt megelőző szavazás (A szavazás fekete és fehér golyókkal történt. Ha a golyók között 3 fekete volt, a felvételt megtagadták, a kérelmezőt nem értesítették.)

–nővér: szabadkőműves női hozzátartozója

–örök keletbe költözött: meghalt

III. Képi ábrázolás

Saját időszámítást alkottak, az ószövetségi zsidó minta nyomán: a Gergely-naptár szerinti dátumhoz négyezer évet adtak hozzá. A hónapok sorát a zodiákus csillagöv képeit követve szabták meg. Az évnnyitó hónap így a március, a záró hónap pedig a február lett.

1770-ben Budán és Pesten is alakultak páholyok, tagjaik voltak: gr. Bacsányi János, gr. Festetics György, Kazinczy Ferenc, Kölcsey Ferenc, gr. Széchenyi Ferenc.

A Martinovics-mozgalom következménye, hogy valamennyi páholyt betiltották a birodalom egész területén.

A kiegyezés különösen kedvező feltételeket teremtett a Duna-medence szabadkőművességének történetében.

A kiegyezés megszüntette a jogi gátakat, a megindult gazdasági fejlődés és az erőteljes polgárosodás pedig megteremtette az igényeket a liberális eszme iránt. 1867 után a kormány Magyarországon nem tiltotta többé a szabadkőműves páholyok munkáját.

A Magyarországi Jánosrendű Nagypáholy (alapítva 1870. január 30.) és a Magyarország Nagy Oriense Nagypáholy (alapítva 1871. július 11.) 1886. március 21-én egyesült Magyarországi Symbólikus Nagypáholy néven. Az egyesülés nagy fellendülést hozott a magyar szabadkőművesség életében, mindaddig, míg 1920-ban az 1550/res. B.M. sz. rendelettel a belügyminiszter beszüntette az egész ország területén működésüket.

Reimann Ede a temesvári páholy főmestere fáradozott a legtöbbet a szegedi Árpád-páholy megalapításán, 1870-ben.

Az alapító tagok foglalkozását vizsgálva, a kereskedők voltak túlsúlyban (420 adatlap alapján):

kereskedő	86	20,47%
hivatalnok	78	18,57%
ügyvéd	54	12,85%
tanár-tanító	47	11,19%...

Érdekes, ez az eredmény nem változott, 1920-ig meghatározó szerep jutott a kereskedőknek.

A páholy érdemi munkája elsősorban a működésén keresztül vizsgálható. Már az első évben szinte indíttatva érezte magát arra, hogy a külföld világraszóló eseményének folyásába beleszóljon:

„A világ két legműveltebb nemzete a német és a francia, egymással élet-halálra küzd. Németországban 442, Franciaországban 344 páholy terjeszti az emberiségnek szentelt tanaink igéjét!”

A páholy azonban hamar belátta, hogy feladatait nem a távoli messzeségben kell keresni, hanem azon befelé irányuló munkásságban, mely tagjait a tökéletesedés útján előre vezeti, az emberszeretet gyakorlására serkenti.

A páholy kulturális tevékenységi köréből említésre méltó a Somogyi Könyvtár számára felajánlott 500 Ft adomány, melyet a természettudományos művek számának gyarapítására fordítottak.

1890-ben népkönyvtárat nyitottak Alsóvároson, 1891-ben három tagú bizottság alakult az „Alföldi Cultur Egyesület” megfigyelésére.

A karitatív tevékenység elsődrendű feladat volt a testvérek számára. (Ezt az alapszabály 8. és 9. pontja határozta meg.) Így szinte kötelességüknek érezték a segélynyújtást. A város módosabb polgárai szívesen támogatták ezt az igaz ügyet. Gyakran ragaszkodtak a névtelenséghez, a felajánlásért nem vártak köszönetet.

Nagy gondot fordítottak a szegény családok megsegítésére, az iskolás gyermekek felruházására.

1872-ben megnyitotta kapuját az Árpád-otthon.

A szegedi árvíz idején a páholy nemzetközi támogatást kért az árvízkárosultak megsegítésére. Az árvízsegély összege: 16 010 forint volt. A siketnémák felkarolása érdekében évi 1000 Ft-ot ajánlottak fel. 1891-ben gyűjtést rendeztek az orosz zsidók megsegítésére. 1892-ben 144 forinttal járultak hozzá a Kossuth-szobor felállításához.

Az Árpád-páholy jelentős szerepet vállalt a közéletben, tiszteletbeli tagként segítettek más egyesületek munkáját (Szegedi Casino, Szegedi Kereskedő Ifjak Társulata). A szabadkőműves eszmék terjedését célozták azok a felolvasó estek, ahol profánok (nem szabadkőművesek) is részt vettek. Néhány testvér szabadkőműves köröket létesített Csongrádon és Zomborban. A zombori kör tagja volt Gozdsu Elek is.

Összességül elmondhatom, hogy a szabadkőművesség egy sajátos típusa a polgári egyesületeknek. A tagság foglalkozási és társadalmi összetételéből azt állapítottam meg, hogy ezek a markánsan polgári rétegek és elemek számarányuknál és gazdasági erejüknél nagyobb hatással vettek részt a városvezetésben, a város modernizálásában, az urbanizációs, gazdasági, társadalmi problémák megoldásában. Természetesen a karitatív tevékenység jelentős volt, de nem oldotta fel a szociális feszültséget. Mind e téren, mind a kultúra területén jelentősen kiegészítette és pótolta az állami- és a helyi, hatósági intézkedéseket. Az egyesületi élet és a sajtó révén jelentős szerepük volt a szabadkőműveseknek a polgári nyilvánosság megteremtésében és a közvélemény formálásában.